



JURYRAPPORT BNG ERGFGOEDPRIJS 2011

STERK GROEIENDE BELANGSTELLING VOOR DE BNG ERFGOEDPRIJS

Maar liefst 34 gemeenten hebben meegedongen naar de Prijs.

Van de 'A' van Alkmaar tot en met de 'W' van Winterswijk.

Van groot tot klein, uit alle delen van het land.

De grootste genomineerde telt meer dan 155.000 inwoners, de kleinste nog geen 7.000. Allemaal stuurden ze bij hun nominatie documentatiemateriaal. Sommige gemeenten lieten zelfs per koerier kilo's nota's, folders, dvd's en fraaie boekwerken afleveren op ons hoofdkwartier in Amsterdam. Al dat materiaal heeft de jury meegezeuld naar haar besprekingen en bestudeerd. Het vormde een geweldige bron van inspiratie. Uiteindelijk heeft zij zich natuurlijk door het *inhoudelijk* gewicht van de inzendingen laten leiden.

Deze grote belangstelling heeft de jury blij verrast. Zij wist dat erfgoed op lokaal niveau leeft en beleefd wordt. Maar bij het bespreken van de aanvragen raakte zij onder de indruk van de vele manieren waarop gemeenten cultuurhistorie in hun beleid opnemen.

Juist in deze tijd, waarin overheden terugtreden van het culturele terrein, stappen lokale overheden enthousiast het erfgoedveld op. Zij maken er terecht ook een ruim veld van: erfgoed is voor hen meer dan de wettelijk voorgeschreven monumentenzorg, of het gemeentearchief. Want ook archeologie, musea, historische verenigingen, erfgoed op school, ja zelfs historisch landschap gebruiken zij om de keten te smeden die het DNA van een dorp of stad vormt.

En dat doen zij niet alleen, er is een intensieve wisselwerking tussen overheid en burger. Inwoners spelen een belangrijke rol als initiatiefnemers of als actief betrokkenen.

Erfgoed dus als duurzaam 'identiteitsbewijs' van een gemeente.



WAT VIEL OP?

In de eerste plaats dat grote gemeenten het niet persé beter doen dan kleine. Of dat het hebben van veel erfgoed een voorsprong geeft. Integendeel: kleine gemeenten, met relatief weinig of eenzijdig erfgoed, blijken hun cultuurhistorische kernkwaliteiten wonderwel te kunnen uitbuiten. Het gaat er dus om wat je met erfgoed *doet*, niet hoeveel je ervan *hebt*. De jury moedigt andere gemeenten aan deze voorbeelden te volgen.

Daarnaast werd zij getroffen door de *inspiratie*. Veel inzenders zien hun erfgoed niet als blok aan het gemeentelijke been, maar als kwaliteitsbron voor de plaatselijke leefomgeving. Ook blijkt dat erfgoed zich uitstekend leent voor het stimuleren van een nieuwe identiteit, bijvoorbeeld bij het samenvoegen of opschalen van gemeenten.

Innovatief is men eveneens. De digitalisering spat eraf met twitteraccounts, QR-codes, smartphone-apps, interactieve websites en andere tovermiddelen. Maar men is ook vindingrijk met 'hardware', zoals gedurfde projecten, fraaie restauraties of boeiende publicaties. Steeds vaker spannen gemeenten zich ook in om erfgoed bij de jeugd te brengen, door het koppelen van erfgoedinstellingen en scholen. Kortom: het was veelzijdig en creatief.



WAREN ER OOK MINPUNTEN?

Natuurlijk. Grote gemeenten halen er niet altijd uit wat er in zit, terwijl zij over meer middelen beschikken om dat te doen dan de kleine. Sommige gemeenten hadden prachtige wapenfeiten ingediend, waarop ze daarna..... flink bezuinigden. De jury begrijpt dat hier sprake is van veranderde omstandigheden, maar vindt ook dat dergelijke ingrepen geen BNG Erfgoedprijs verdienen. Ook constateert de jury een soort 'vluchtgedrag': gemeenten kiezen soms voor het populairdere erfgoed in plaats van kunst of andere cultuuruitingen. Dat is jammer, want de jury ziet gemeentelijk cultuurbeleid breder.



EEN PAAR VOORBEEDEN

Hier volgen een paar inspirerende en stimulerende voorbeelden van lokaal erfgoedbeleid zoals de jury die bij de nominaties aantrof.

- Steeds meer gemeenten informeren hun inwoners met speciale websites, publicaties en nieuwsbrieven gericht over hun erfgoedbeleid. Omwonenden bijvoorbeeld van een brink worden betrokken bij het herstelplan van het beschermde dorpsgezicht. En niet achteraf, maar vanaf de tekentafel. (Dwingeloo – Gemeente Westerveld)
- Er zijn creatieve vondsten om ook ondernemers te betrekken, bijvoorbeeld met een zogenaamde 'Puiprijs' in Winterswijk voor de gerestaureerde of verbouwde winkelgevel die het best past bij het door de gemeente nagestreefde kwaliteitsniveau van het centrumgebied.
- Knap is ook dat een aantal gemeenten erfgoedbeleid weet in te zetten voor het versterken van de lokale identiteit, bijvoorbeeld bij gemeentelijke herindeling: erfgoed dus als gemeenschapsgoed. (Gemeente Westerveld)
- Eén van de genomineerden, gemeente Borsele, grijpt Open Monumentendag aan om met een lunch van streekproducten met nieuwe inwoners kennis te maken.
- Er is die kleine gemeente (Lingewaal) die een speciaal jaarverslag over het lokale erfgoed laat verschijnen.
- Genoemd moet ook worden de gemeente die haar inwoners deskundige deelgenoten maakt door hen cursussen monumentenzorg en erfgoed te geven (wederom gemeente Borsele).
- Verrassend is de stimulerende rol die gemeenten spelen bij het betrekken van jongeren. De jury ziet veel sprankelende onderwijsprojecten, waarin het ontdekken, onderzoeken en beleven van erfgoed centraal staan. Zo is er de gemeente die jong en oud samen een film een tentoonstelling over de eigen woonplaats laat maken. Jongeren fotograferen bijzondere plekken en vragen ouderen daarbij de verhalen te vertellen. Het geheel wordt vastgelegd in een film. De jury vindt dit een origineel en inspirerend project. Erfgoed kan dus ook 'cool' zijn. (Gemeente Heerenveen, Gemeente Westerveld en Gemeente Hellevoetsluis hebben goede voorbeelden).
- Opvallend is het inzetten op archeologie. Bijvoorbeeld in gemeente Hellevoetsluis, waar in een nieuwbouwwijk kunstenaars het archeologische verleden vorm geven in eigentijdse kunstwerken en in verhalen die aan de jeugd worden voorgelezen.
- Een aantal gemeenten nodigt scholen en inwoners uit om bij opgravingen te komen kijken naar de geschiedenis onder onze voeten. (o.a. Gemeente Alkmaar).
- Kansrijk blijkt de koppeling van erfgoed met toerisme en economie, flink wat gemeenten passen deze met succes toe.
- Tot slot is er de gemeente Winterswijk, waarvan raadsleden een deel van hun onkostenvergoeding ter beschikking stellen voor de realisatie van cultuur- en erfgoedbeleid. Hulde!



DE WINNAAR

De jury heeft alle nominaties getoetst aan de criteria zoals die gelden voor de BNG Erfgoedprijs.

Zij vindt op grond daarvan dat de BNG Erfgoedprijs 2011 moet gaan naar de gemeente Westerveld.

Hier volgen de overwegingen die tot deze keuze van de jury hebben geleid.

- De gemeente Westerveld is een jonge Drentse gemeente die meer dan 20 kernen en dorpen omvat.
- Zij beschikt niet over omvangrijke personele en financiële middelen voor erfgoed.
- Ook is zij één van de dunbevolktste gemeenten in Nederland.
- Dat heeft haar echter niet verhinderd een veelzijdig en actief erfgoedbeleid te ontwikkelen. Zij gebruikt cultuurhistorie als drager voor haar identiteit, als verbindende factor tussen haar kernen. Inwoners worden actief betrokken en zijn enthousiaste deelnemers aan processen en projecten.
- Een voorbeeld hiervan is het herstel van de dorpsbrink van Dwingeloo, waarvoor aan bewoners is gevraagd hoe dat het beste kan gebeuren.
- Erfgoedbeleid staat ook in duidelijke relatie met gemeentelijk beleid voor landschap, cultuur en natuur.
- Jonge inwoners worden net zo goed ingeschakeld. Alle scholen hebben meegedaan aan een project waarin leerlingen zelf urnen bakken en moeten vertellen over hun eigen buurt.
- Het erfgoedbeleid wordt krachtig gecommuniceerd, bijvoorbeeld door speciale folders als 'Westerveld Monumentaal op de kaart' en 'Westerveld rijk aan levendige historie'.
- Dan is er nog de eigen 'Canon van Westerveld', ontwikkeld met en door de bewoners.
- Jaarlijks is er een informatieavond voor eigenaren van monumenten en andere betrokkenen. Veelvuldig worden erfgoed-ontwikkelingen opgenomen in de huis aan huis verspreide 'Nieuwsbrief'.
- Ook landelijk trekt het beleid van de gemeente Westerveld de aandacht en zij haakt daar actief op in. Zo heeft zij zitting in het platform 'Agrarische Bouwkunst' van de Rijksdienst Cultureel Erfgoed en is zij gastheer voor de gelijknamige leerlijn van de Hogeschool Utrecht, evenals voor de cursus 'Herbestemmen'.
- De gemeente neemt ook haar historische verenigingen serieus en overlegt periodiek met hen.
- Samen met de Provincie Drenthe zet Westerveld zich in voor innovatie, onder meer door erfgoedprojecten in te bedden in de subsidieregeling Sociaal Economische Vitalisering.
- Tot slot heeft Westerveld de ambitie om de binnen haar grenzen liggende voormalige koloniën van Weldadigheid in Frederiksoord/ Wilhelminaoord als werelderfgoed te laten aanwijzen.



**DAT ALLES MAAKTE UITEINDELIJK
HET VERSCHIL MET ANDERE GEMEENTEN
DIE HOGE OGEN GOOIDEN:**

**DE GEMEENTE WESTERVELD
DOET MEER, ...MET MINDER.**

Namens de jury van de BNG Erfgoedprijs:

Arno Brok	Burgemeester van Dordrecht, voorzitter
Liesbeth van der Pol	Architecte, oud-Rijksbouwmeester
Jan van de Voorde	Plaatsvervangend directeur Rijksdienst Cultureel Erfgoed
Paul Spies	Directeur Amsterdam Museum
Karel Loeff	Directeur Bond Heemschut
Andries Ponsteen	Directeur Erfgoedhuis Zuid-Holland, voorzitter vereniging van erfgoedhuizen OPEN.

